

حمله ائتلاف رهبری عربستان به یمن در ترازوی دیوان کیفری بین‌المللی

علی پزشکی^۱، بهمن بهری خیاوی^۲

چکیده

در پی حمله ائتلاف به رهبری عربستان سعودی به یمن، هزاران نفر کشته و زخمی شدند که بسیاری از آنان زنان و کودکان بودند. در طی این حملات، اهداف غیرنظامی متعددی همچون بیمارستان‌ها و مدارس دچار بمباران و تخریب شدند و قحطی، سوء تغذیه و مشکلات شدید بهداشتی مردم غیرنظامی این کشور را فراگرفته است. با عنایت به اینکه دیوان کیفری بین‌المللی دارای صلاحیت رسیدگی به جرائم نسل‌کشی، جنایات علیه بشریت، جرائم جنگی و جنایت تجاوز می‌باشد، ما در این مقاله بر آن هستیم تا ضمن آشنایی با کشور یمن و علت بروز بحران در آن کشور، عملکرد حمله ائتلاف به رهبری عربستان سعودی را در تطابق با صلاحیت‌های موضوعی دیوان کیفری بین‌المللی بررسی و به هشدارهای نهادها و سازمان‌های بین‌المللی در خصوص این جرائم اشاره نمائیم و در انتها، تحلیلی بر این اعمال ارتكابی در مجموع داشته باشیم.

واژگان کلیدی: یمن، عربستان سعودی، دیوان کیفری بین‌المللی، جرائم جنگی

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

^۱ دکتری حقوق بین‌الملل، عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد زنجان

^۲ دانشجوی دکتری حقوق بین‌الملل، دانشگاه آزاد اسلامی واحد زنجان bahmanbahrikhiyavi@gmail.com

مقدمه

آرزویی که عدالت‌طلبان بسیاری همچون بنیانگذار کمیته بین‌المللی صلیب سرخ، "گوستاو موانیه"^۱ برای محاکمه مرتکبان جنایات بین‌المللی داشتند، امروزه تحت عنوان مرجعی به نام دیوان کیفری بین‌المللی به منصفه ظهور درآمده است. این مرجع دائمی با استفاده از تجارب محاکم نورنبرگ و توکیو در پایان جنگ جهانی دوم به صحنه اجرا وارد گردید. این دیوان نمادی از ارزش‌هایی است که بین ملت‌های جهان مشترک است و پس از سال‌ها تلاش دولت‌ها، کمیسیون حقوق بین‌الملل و سایر نهادهای وابسته به سازمان ملل که شاهد فجایع و جنایات در جای جای دنیا بوده‌اند، برای بی‌محاکمه نماندن مرتکبین اینگونه جنایات‌ها، توانستند دیوان کیفری بین‌المللی را در سال ۱۹۹۸ در کنفرانس دیپلماتیک رم، با ماده ۱۲۸ به تصویب برسانند. دیوان دارای صلاحیت رسیدگی به جرائم؛ نسل‌کشی^۲، جنایت علیه بشریت^۳، جنایات جنگی^۴ و جرم تجاوز^۵ می‌باشد.

دیوان کیفری بین‌المللی بعنوان اولین دادگاه بین‌المللی دائمی در سال ۱۹۹۸ به منظور رسیدگی به جنایات بین‌المللی نسل‌کشی، جنایات جنگی، جنایات علیه بشریت و نیز جرم تجاوز تشکیل گردید (پوربافرانی، ۱۳۹: ۲۷۵). پیش‌نویس اساسنامه دیوان که از سوی کمیسیون حقوق بین‌الملل در سال ۱۹۹۴ تهیه گردیده بود، از پیش‌نویس مواد مجموعه قواعد مربوط به جنایات علیه صلح و امنیت بشری ۱۹۹۱، الهام گرفته بود.

با عنایت به اینکه در پی حمله ائتلاف منطقه‌ای به رهبری عربستان سعودی به یمن، شاهد فجایع مختلفی همچون کشته شدگان غیرنظامیان، تخریب اماکن غیرنظامی مانند بیمارستان‌ها و مدارس و غیره، هستیم، در این نوشتار بر آن شده‌ایم تا در قالب سه بخش، ابتدا آشنایی مختصری با کشور یمن داشته باشیم و در بخش دوم عملکرد حمله ائتلاف به رهبری عربستان سعودی را در تطابق با صلاحیت‌های موضوعی دیوان کیفری بین‌المللی بررسی و به هشدارهای نهادها و سازمان‌های بین‌المللی در خصوص این جرائم اشاره نماییم. و در بخش آخر، تحلیلی بر این اعمال ارتكابی در مجموع داشته باشیم.

کشور یمن

یمن کشوری عربی در جنوب غربی آسیا و در جنوب شبه جزیره عربستان واقع در خاورمیانه و پایتخت آن شهر صنعا است. یمن ۵۲۷،۹۶۸ کیلومتر مربع وسعت دارد. در سال ۲۰۱۴ جمعیت این کشور ۲۴،۹۶۸،۵۰۸

¹ Gustave Moynier

² Genocide

³ Crimes against humanity

⁴ War crimes

⁵ The crime of aggression

نفر تخمین زده شده است و نرخ رشد جمعیت ۲,۳ درصد اعلام شده است (طبق آمار سال ۲۰۱۴) (www.worldometers.info). در سال ۱۹۹۵ از مجموع ۱۳,۵۰۰,۰۰۰ نفر جمعیت یمن، پنج میلیون نفر را شیعیان تشکیل می‌دادند؛ یعنی تقریباً دارای اقلیت ۴۰ درصدی شیعه و اکثریت سنی می‌باشد (Thual, 2003:294).

یمن همواره منطقه‌ای بسیار بی‌ثبات بوده است و دوری آن از مراکز مهم دنیای عرب باعث شده است که این سرزمین مأمونی برای فرق مختلف اسلامی بشمار آید. یمن، کشوری است ناپایدار، هم به دلایل مذهبی و قومی، هم به دلیل فقر حاکم بر آن. وجود فقر در این کشور باعث مهاجرت تعداد کثیری از اتباع آن به عربستان سعودی و اتیوپی گشته است. از نقطه نظر مذهبی، این مهاجران اکثراً از اهل تسنن هستند زیرا شیعیان از ترک مرزوبوم آبا و اجداد خود اکراه و انزجار دارند (Thual, Ibid:139). در ۱۴ ژانویه سال ۲۰۱۱ بدنبال اعتراضاتی که در تعدادی از کشورهای عربی اتفاق افتاد، کشور یمن نیز اعتراضات سراسری را شاهد بود که نهایتاً منجر به استعفای رئیس‌جمهور آن کشور، علی عبدالله صالح که بیش از ۳۰ سال بود، حکومت می‌کرد و قدرت را به عبدالربه منصور هادی معاون رئیس‌جمهور واگذار کرده و وی از محمد باسینداوا خواسته است تا دولت جدید را تشکیل بدهد.

عبدربه منصور هادی که معاون رئیس‌جمهور یمن بود با ۹۹ درصد از آرای شرکت‌کنندگان در انتخابات ۵۷ بعنوان تنها نامزد ریاست‌جمهوری، رئیس‌جمهور یمن شد.^۱ او نامزد توافقی این انتخابات بود که قرار بود مرحله انتقالی را اداره کند. سازمان عفو بین‌الملل در گزارش سال ۲۰۱۲ خود تعداد کشته شدگان یمن در سال قبل را ۲۰۰ نفر اعلام کرد (www.amnesty.org). یمن در سال ۲۰۱۴ شاهد خیزش مجدد مردمی و اعتراضات گروه‌ها و مردم شد و بخش‌هایی از یمن بدست گروه انصاراله افتاد و تا پایتخت پیش رفتند و آنجا را تصرف و رئیس‌جمهور را حبس کردند و متعاقباً در ۲۶ آگوست پارلمان یمن خواستار برکناری دولت شد. در این بین کشور عربستان سعودی جنبش الحوثی را در فهرست سازمان‌های تروریستی خود قرار داد و با تشکیل ائتلاف منطقه‌ای به بهانه حمایت از عبدربه منصور هادی و موشک‌های بالستیک ادعایی موجود در دست حوثی‌ها، بدون مجوز شورای امنیت، در ۲۶ مارس ۲۰۱۵ به یمن تجاوز کرد.

با عنایت به اینکه کشور یمن فقیرترین کشور عربی است و ۴۲/۷ درصد این جمعیت زیر خط فقر است و همچنین سابقه درگیری‌های قومی و مذهبی در این کشور حتی قبل از اتحاد دو یمن شمالی و جنوبی وجود داشت و باتوجه به اینکه سلاح‌های سبک فراوانی در بین مردم این کشور وجود داشت، قابل پیش‌بینی بود که امکان بروز خشونت در این کشور بوقوع برسد.

^۱ "February 2012". Rulers.org. Retrieved 2012-06-19

عملکرد ائتلاف به رهبری عربستان سعودی

در این بخش سعی خواهد شد نمونه‌ای از نگرانی‌ها و گزارشاتی که از جنایات و اعمال خلاف بشری که توسط ائتلاف به رهبری عربستان سعودی در جنگ یمن ارتکاب یافته است و مشمول صلاحیت دیوان کیفری بین‌المللی می‌شود، بیان شود.

۱- ماده ۸ بند ب قسمت پنجم

حمله یا بمباران شهرها، روستاها، مناطق مسکونی یا ساختمان‌هایی که بی‌دفاع بوده و اهداف نظامی نیستند با هر وسیله‌ای که باشد (Rome Statute of the International Criminal Court, 1998). صلیب سرخ جهانی در ۴ آوریل ۲۰۱۵ خواستار توقف ۲۴ ساعته درگیری‌ها برای فعال کردن کمک‌رسانی به مردمی که زیر حملات هوایی شدید قرار دارند، شد. این سازمان می‌گوید تعداد زیادی از مردم یمن در حملات هوایی و زمینی اخیر زخمی شده‌اند و اگر فوراً کمک‌های درمانی به آنها نرسد، جان خود را از دست خواهند داد. روبرت ماردینی رئیس بخش عملیاتی سازمان صلیب سرخ در خاورمیانه گفته است: "اگر نبرد در یمن فوراً متوقف نشود قطعاً مردم بیشتری خواهند مرد و شانس زنده ماندن زخمی‌ها به واکنش ما در چند ساعت آینده بستگی دارد و نه به چند روز آینده". این سازمان اعلام کرد که بسیاری از نقاط کشور از کمبود سوخت و آب رنج می‌برد (www.icrc.org).

۵۸

همچنین طبق گزارش سازمان ملل در تاریخ ۲۰ جولای ۲۰۱۵، هشتاد درصد از جمعیت یمن نیاز به کمک دارند و بیش از یک میلیون نفر از مردم آواره شده‌اند و بیش از ۳۷۰۰ نفر کشته شده‌اند و همچنین بیش از ۱۸ هزار نفر زخمی ثبت شده است. وضعیت بهداشت در معرض خطر جدی قرار دارد و وضعیت ابتلا به بیماری‌ها در حالت اضطراری قرار دارد. در این بحران وضعیت حاد غذایی و سوء تغذیه ناشی از کمبود مواد غذایی در حال افزایش است (www.reliefweb.int).

حتی اداما دینگ مشاور ویژه سازمان ملل در پیشگیری از نسل‌کشی طی گزارشی در ۱۴ اگوست ۲۰۱۵ اعلام کرد که اطلاعات حاکی از هدف قرار گرفته شدن بازارهای محلی و کامیون‌های حمل غذا توسط حملات هوایی است که حتی بعنوان یک استراتژی نظامی مورد اجرا قرار گرفته شده است (www.un.org).

حملات نگران‌کننده و بمباران اهداف غیرنظامی توسط ائتلاف به رهبری عربستان سعودی تا آنجا پیش رفته است که دبیرکل سازمان ملل در بیانیه‌ای از حملات شدید به مناطق مسکونی و ساختمان‌های غیرنظامی در صنعا از جمله اتاق بازرگانی، تالار عروسی و مرکز نابینایان، ابراز نگرانی کردند و استفاده از بمب‌های خوشه‌ای

¹ International Committee of the Red Cross (ICRC)

² Adama Dieng

توسط ائتلاف به رهبری عربستان را بدلیل ماهیت بی‌رویه آن با احتمال جنایت جنگی نام برد و اخراج نماینده حقوق بشر سازمان ملل توسط دولت مستعفی را محکوم کردند. در این بیانیه که در ۸ ژانویه ۲۰۱۶ بیان شد، تلفات جنگ را ۲۸۰۰ کشته و ۸۱۰۰ زخمی ذکر کرد (Ibid).

۲- ماده ۸ بند ب قسمت چهارم

انجام عمدی حمله‌ای با علم به اینکه چنین حمله‌ای باعث تلفات جانی یا آسیب به غیرنظامیان یا خسارت به اهداف غیرنظامی یا آسیب گسترده، درازمدت و شدید به محیط زیست خواهد شد و آشکارا نسبت به مجموعه فایده نظامی و ملموس و مستقیم مورد انتظار از آن بیش از اندازه است.

"والری آموس" مسئول امور بشردوستانه سازمان ملل در دوم آپریل ۲۰۱۵ ضمن ابراز نگرانی شدید درباره درگیری‌ها در یمن گفت که ۵۱۹ نفر کشته شده‌اند و نزدیک ۱۷۰۰ نفر مجروح شده‌اند در دو هفته گذشته که بیش از ۹۰ نفر کشته‌ها، کودکان هستند. و در ادامه ایشان گفتند که ده‌ها هزار نفر از طریق دریا به جیبوتی و سومالی فرار کرده‌اند و همچنان میلیون‌ها نفر از جمعیت این کشور به شدت آسیب‌پذیر هستند. از طرف‌های درگیر در این کشور خواست تا همه تلاش خود برای حمایت از شهروندان یمنی را بکار بگیرند. همچنین طبق گزارش سازمان ملل در تاریخ ۲۰ جولای ۲۰۱۵، هشتاد درصد از جمعیت یمن نیاز به کمک دارند و بیش از یک میلیون نفر از مردم آواره شده‌اند و بیش از ۳۷۰۰ نفر کشته شده‌اند و همچنین بیش از ۱۸ هزار نفر زخمی ثبت شده است. وضعیت بهداشت در معرض خطر جدی قرار دارد. در این بحران وضعیت حاد غذایی نیز قابل ذکر است و سوء تغذیه ناشی از کمبود مواد غذایی در حال افزایش است.

سازمان بهداشت جهانی به دفعات بر بحران انسانی و بهداشتی در یمن تاکید داشت که در ادامه به تعدادی از هشدارها و گزارش‌های آن پرداخته خواهد شد. این سازمان در ۲۷ می ۲۰۱۵ اعلام کرد که از آغاز تجاوزات سعودی علیه یمن تاکنون، ۲۰۰۰ نفر کشته و ۸۰۰۰ نفر از جمله زنان و کودکان زخمی شده‌اند. و هشت و نیم میلیون نفر به نیازهای فوری پزشکی نیاز دارند.

سازمان بهداشت جهانی در ۲۷ مارس ۲۰۱۶ نیز اعلام کرد که از مارس ۲۰۱۵، ۶۲۰۰ نفر کشته و سی هزار نفر مجروح شده‌اند و ۲۱ میلیون نفر یعنی ۸۲ درصد جمعیت این کشور، نیاز به کمک‌های بشردوستانه دارند. در ادامه این گزارش بر عدم دسترسی ۱۹ میلیون نفر به آب سالم و بهداشتی اشاره و از سوء تغذیه ۲ میلیون کودک، هشدار داد (www.emro.who.int).

۳- ماده ۸ بند ب قسمت نهم

هدایت عمدی حملات بر ضد ساختمان‌هایی که برای مقاصد مذهبی، آموزشی، هنری، علمی یا خیریه اختصاص یافته و حمله به آثار تاریخی، بیمارستان‌ها و مکان‌های تجمع بیماران و زخمی‌ها مشروط بر آنکه آن مکان‌ها اهداف نظامی نباشند (Rome Statute of the International Criminal Court, Ibid)؛ در حملاتی که ائتلاف به رهبری عربستان سعودی به مناطق غیرنظامی انجام می‌گرفت، مدارس نیز به کرات مورد بمباران قرار می‌گرفت که عفو بین‌الملل در یازده دسامبر ۲۰۱۵ از عمدی بودن این حملات خبر داد و اعلام کرد که این حملات نقض قوانین بشردوستانه بین‌المللی و از جنایات محسوب می‌شود.

پزشکان بدون مرز نیز متعاقباً در ۱۰ ژانویه ۲۰۱۶ از مورد حمله قرار گرفتن بیمارستان‌های پزشکان بدون مرز توسط ائتلاف به رهبری عربستان سعودی خبر داد که در چندین نوبت صورت گرفته است و بعنوان الگوی نگران‌کننده از حملات به خدمات پزشکی ضروری، محکوم کرد (www.amnesty.org). در ۲۷ اکتبر ۲۰۱۶ نیز سازمان بهداشت جهانی اعلام کرد که نیمی از امکانات بهداشتی و درمانی در حالت تعطیلی یا سرویس‌دهی اندک قرار دارد و از آسیب ۲۷۴ ساختمان پزشکی و درمانی خبر داد (Ibid).

۴- ماده ۸ بند ب قسمت بیست و پنج

تحمیل گرسنگی به غیرنظامیان بعنوان روش جنگی، یا محروم کردن آنها از موادی که برای بقایشان ضروری است، از جمله جلوگیری از رسیدن کمک‌های امدادی پیش‌بینی شده در کنوانسیون‌های ژنو (Rome Statute of the International Criminal Court, Ibid)؛ طبق گزارش سازمان ملل در ۲۲ ژوئن ۲۰۱۵ بیش از ۲۸۰۰ نفر کشته شده‌اند و نزدیک ۱۳ هزار نفر زخمی شده‌اند و بیش از یک میلیون نفر آواره شده‌اند و بسیاری مجبور به ترک خانه‌های خود شده‌اند و وضعیت بهداشت و مواد غذایی در شرایط اضطراری قرار دارد. بطوریکه سیزده میلیون نفر با بحران غذایی روبرو هستند و سوء تغذیه در بین کودکان حاد است. همچنین خطر ابتلا به بیماری‌های مختلف بسیار جدی است (www.reliefweb.int).

روسای سازمان‌های بشردوستانه سازمان ملل در ۱۶ نوامبر ۲۰۱۷ خواستار پایان محاصره یمن شدند تا کمک‌های بشردوستانه به این کشور قادر به ارسال باشد. روسای سه سازمان برنامه جهانی غذا، صندوق کودکان سازمان ملل^۲ و سازمان بهداشت جهانی در اعلامیه‌ای مشترک اشاره کردند که این محاصره باعث شده است که وضعیت فاجعه‌بار یمن، بدتر شود. در این اعلامیه وضعیت یمن بعنوان "بدترین بحران انسانی

¹ World Food Programme (WFP)

² UN Children's Fund (UNICEF)

جهان" شناخته شده است و بر نیاز فوری ۲۰ میلیون نفر از جمله ۱۱ میلیون کودک به کمک‌های انسانی تاکید و به شیوع بیماری وبا به بیش از ۹۰۰ هزار مورد مشکوک تاکید نموده است (www.un.org). پزشکان بدون مرز در ۸ نوامبر ۲۰۱۷ خواستار دستیابی به پرسنل و محموله‌های انسانی به یمن شد که در اثر محاصره این کشور توسط ائتلاف تحت رهبری عربستان سعودی، مسدود شده است. این سازمان اعلام کرد که صدها تسهیلات بهداشتی در این کشور بر اثر جنگ، بسته، تخریب یا نابود شده است و میلیون‌ها نفر آواره شده‌اند و این محاصره تاثیر گسترده‌ای بر مردان، زنان و کودکان یمن دارد و صدها هزار نفر را معرض خطر قرار می‌دهد و اگر این محاصره ادامه داشته باشد، هفت میلیون یمنی با گرسنگی و قحطی روبرو خواهند شد (www.msf.org).

کمیته بین‌المللی صلیب سرخ در ۱۷ نوامبر ۲۰۱۷ بیان کرد که بدلیل توقف واردات سوخت و کالاهای اساسی در اثر بمباران مداوم عربستان سعودی، در سه شهر یمن، عملیات آبرسانی قطع شده است و آب و غذای آلوده باعث شیوع وبا در این کشور گردیده است و در نتیجه یک میلیون نفر در معرض وبا هستند. این سازمان در ادامه بر بازگشایی فوری جریان واردات کالاهای ضروری به یمن تاکید کرد (www.icrc.org). در ۲۱ نوامبر ۲۰۱۷ رئیس سیاست خارجه اتحادیه اروپا، فدریکا موگرینی، در طی بیانیه‌ای بر لزوم دسترسی فوری غیرنظامیان به کالاهای انسان‌دوستانه و تجاری که در اثر بستن حریم هوایی و بنادر یمن توسط ۶۱ عربستان سعودی، مسدود شده است، تاکید کرد و بر تشدید اوضاع بحرانی یمن همچون قحطی و شیوع بیشتر وبا در اثر این اقدامات عربستان اشاره کردند.

۵- ماده ۸ بند ب قسمت بیستم

بکار بردن سلاح‌ها، پرتابه‌ها و مواد و روش‌های جنگی که دارای خاصیت آسیب‌رسانی بیش از حد یا موجب رنج غیرلازم می‌شود یا آنکه ذاتا بدون تمیز و تفکیک اهداف و مغاير حقوق بین‌الملل منازعات مسلحانه هستند؛ مشروط بر آنکه این سلاح‌ها موضوع منع جامع بوده و از طریق اصلاحیه‌ای مطابق مقررات مربوط در مواد ۱۲۱ و ۱۲۳ در ضمیمه الحاقی به این اساسنامه درج شود (Rome Statute of the International Criminal Court, Ibid)؛

اصطلاح سلاح‌های کشتار جمعی یا نامتعارف سلاح‌هایی هستند که قدرت تخریبی گسترده، فراگیر، غیرقابل تمایز و کنترل و یا غیرقابل تفکیک و وحشتناکی دارند (بیگدلی، ۱۳۹۴: ۲۱۱). سلاح‌های نامتعارف که به نام سلاح‌های کشتار جمعی نیز شناخته می‌شوند تا امروز در حقوق قراردادی تعریفی از آن به عمل نیامده است (Hashmi and lee, 2004: 43). اما با عنایت به برخی اسناد می‌توان خصوصیتی برای تعریفی آن به دست آورد. توسط کمیسیون سلاح‌های متعارف که به توصیه مجمع عمومی سازمان ملل در سال ۱۹۴۸ توسط

شورای امنیت ایجاد گردیده بود، برای اولین بار تعریفی استاندارد از سلاح‌های کشتار جمعی ارائه داد. در این تعریف سلاح‌های متعارف را سلاح‌هایی غیر از سلاح‌های غیرمتعارف که شامل سلاح‌های انفجار هسته‌ای، سلاح‌های رادیو اکتیوی، سلاح‌های شیمیایی و بیولوژیکی و هر سلاحی که در آینده با ویژگی‌های تخریبی سلاح‌های مذکور تولید شود.

عربستان سعودی در پی درخواست کمک عبد ربه منصور هادی، با تشکیل ائتلاف منطقه‌ای در ۲۶ مارس ۲۰۱۵ بدون اجازه شورای امنیت، این کشور را در حملات هوایی موسوم به طوفان قاطعیت بمباران کرد و شهروندان غیرنظامی بسیاری را به قتل و یا زخمی کرد. در طی این حمله بنابه گزارش دیدبان حقوق بشر از بمب‌های خوشه‌ای علیه مردم یمن استفاده شده است (www.hrw.org). این سازمان با تجزیه و تحلیل تصاویر ماهواره‌ای، تاکید نمود که این بمب‌ها به زمین کشاورزی در ۶۰۰ متری ده‌ها ساختمان در چهار تا شش روستا اصابت نموده است (Ibid). بدیهی است این سلاح‌ها به دلیل نقض اصول عدم تفکیک، منع درد و رنج بیهوده، تناسب و اصل احتیاط در بکارگیری تسلیحات، جزء سلاح‌های ناقض حقوق بشردوستانه بین‌المللی است (www.stopclustermunitions.org) و در نتیجه قابلیت پیگرد بین‌المللی را دارد. برخی این مفهوم را تنها عامل محدود کننده رفتار نظامی در زمان جنگ می‌دانند که از آن با نام اصل تمایز یاد می‌کنند (lafollette, 2005: 738).

۶- ماده ۷ بند ب: ریشه کن کردن^۲

ریشه کن کردن شامل تحمیل عمدی وضعیت خاصی از زندگی است از جمله محروم کردن از دسترسی به غذا و دارو که به منظور منهدم کردن بخشی از یک جامعه برنامه‌ریزی می‌شود (Rome Statute of the International Criminal Court, Ibid).
 اوضاع رو به وخامت وضعیت غذایی و امنیتی مردم غیرنظامی در یمن، خانم الویرر کارشناس سازمان ملل را در ۱۱ آگوست ۲۰۱۵ مجبور کرد تا از اصطلاح جنایت جنگی استفاده کند. ایشان با اشاره به نیاز بیش از ۱۲,۹ میلیون نفر به مواد غذایی اساسی، از گرسنگی احتمالا عمدی شهروندان یمنی، ابراز نگرانی کرد و اعلام کرد که در گرسنگی عمدی در منازعات مسلحانه بین‌المللی و داخلی ممکن است یک جنایت جنگی باشد و همچنین در صورت ممانعت عمدی از رسیدن غذا به افراد، می‌تواند یک جنایت علیه بشریت باشد (www.un.org).

¹ Packets storm

² Extermination

³ Hilal Elver

جرائم ارتكابی در صلاحیت دیوان کیفری بین‌المللی در بحران یمن

با عنایت به موارد ذکر شده در قسمت قبلی، جرائم جنگی و در مواردی جنایت علیه بشریت مشهود به نظر می‌آید. مواردی همچون گرسنگی دادن به غیرنظامیان که در طی مذاکرات رم از واژه "محروم کردن" برای توصیف این امر توافق گردید و علاوه بر محروم کردن از مواد غذایی و نوشیدنی، شامل محروم نمودن از امکانات پزشکی یا پتو نیز می‌شود (Dorman & others, 2003: 363).

ائتلاف به رهبری عربستان سعودی به انحاء مختلف همچون ممانعت از ورود کمک‌های غذایی و دارویی از طریق محاصره بنادر، تخریب منابع غذایی همچون مزارع و مخازن آب، مرتکب جرائم جنگی مندرج در ماده ۸ اساسنامه دیوان کیفری بین‌المللی شده است.

اگر این ممانعت‌ها از روی عمد انجام گیرد که بعنوان عنصر روانی جرائم علیه بشریت محسوب می‌گیرد، براساس بند ب ماده ۷ اساسنامه دیوان کیفری بین‌المللی، بعنوان جنایت علیه بشریت نیز قابل بررسی است. به بیان دیگر برای تحقق عنصر روانی جرائم علیه بشریت، مرتکب باید قصد ارتکاب این جرائم را داشته باشد؛ البته آگاهی از جزئیات حمله داخل در عنصر روانی جرم نیست و لازم نیست مرتکب در اهداف و انگیزه‌های حمله نیز سهیم باشد.

همچنین شایان ذکر است که طرفین در جنگ در استفاده از هر ابزار جنگی فاقد محدودیت نیستند و باید ۶۳ دو اصل حقوق بین‌الملل بشردوستانه را در نظر بگیرند: ۱- عدم استفاده از سلاح‌هایی که قادر به تفکیک بین اهداف نظامی و غیرنظامی نیست؛ ۲- عدم ورود رنج و درد بیهوده (Amnesty International, 2009). بحث مربوط به جرائم جنگی در اساسنامه رم، سلاح‌هایی را که بنا به ماهیت‌شان، آسیب بیش از حد وارد می‌کنند و فاقد تمیز بین نظامیان و غیرنظامیان است را بعنوان مصادیق جنایت جنگی محسوب می‌دارد. اساسنامه رم بصورت کلی به این موضوع پرداخته است و اعلام گردیده است که باید این سلاح‌ها موضوع منع جامع باشند. باید عنایت داشت که در حقوق بین‌الملل عرفی و حقوق بین‌الملل معاهداتی می‌تواند بعنوان شاهدهی برای ممنوعیت استفاده از سلاح‌هایی خاص باشد (Triffterer, 2008: 424).

بمب‌های خوشه‌ای دارای خاصیت عدم تفکیک بین نظامیان و غیرنظامیان است و باعث کشته و زخمی شدن غیرنظامیان در پی بمباران مناطق مختلف می‌گردد. کنوانسیون منع کاربرد تسلیحات خوشه‌ای با امضای ۱۰۰ کشور در سال ۲۰۰۸ تصویب گردید و این نوع تسلیحات خوشه‌ای را ممنوع اعلام نمود و البته باید اشاره کرد که عربستان سعودی به این کنوانسیون نپیوسته است (www.unog.ch).

ماده ۸ اساسنامه دیوان تخریب اماکنی همچون بیمارستان‌ها و مدارس را جزء جرائم جنگی محسوب کرده است. همانطور که در بخش قبلی نمونه‌هایی از این اعمال و هشدارهایی که سازمان‌های مختلف در این

خصوص کرده‌اند را اشاره نمودیم، ائتلاف به رهبری عربستان سعودی ناقض ماده ۸ اساسنامه دیوان یعنی مرتکب جنایت جنگی شده است. حقوق بشردوستانه بر ممنوعیت حمله به نظامیان و اهداف غیرنظامی بعنوان اصل تفکیک اشاره و حملات را فقط علیه اهداف نظامی مجاز می‌دارد. اهداف نظامی نیز بدینگونه تعریف گردیده است که "به لحاظ ماهیت و موقعیت یا براساس استفاده‌ای که از آن می‌شود، به عملیات نظامی کمک موثری نماید و تخریب آن بصورت جزئی یا کلی، تسخیر یا خنثی‌سازی آن، دارای مزیت نظامی قاطعی به همراه داشته باشد (Protocol Additional to the Geneva, 1949). باید اشاره کرد که حمله به غیرنظامیان و اهداف غیرنظامی جزء حقوق بین‌الملل عرفی محسوب می‌شود و در قطعنامه ۱۶۷۴ شورای امنیت نیز مورد تایید قرار گرفته است و جزء جنایات جنگی محسوب می‌گردد (Rome Statute of the International Criminal Court, Ibid).

نتیجه‌گیری

جنگ یمن، تصویری از نقض‌های حقوق بشر و بشردوستانه است که روزانه باعث کشته و زخمی شدن صدها زن و مرد و کودک می‌شود و جهان بار دیگر به نظاره نشسته است. حمله گسترده ائتلاف به رهبری عربستان سعودی به افراد و اهداف غیرنظامی و استفاده از سلاح‌های ممنوعه که باعث کشته شدن افراد غیرنظامی از جمله کودکان بسیاری در یمن گردیده است و همچنین باعث نابودی زیرساخت‌ها و اماکن غیرنظامی همچون مدارس و بیمارستان‌ها در این کشور شده است و در ادامه، محاصره این کشور و ممانعت از ورود مواد غذایی و امدادی به این کشور نمونه‌هایی از جرائمی که مکرراً توسط این ائتلاف منطقه‌ای به رهبری عربستان علیه مردم غیرنظامی یمن در حال ارتکاب است.

در طول این جنگ، شاهد واکنش‌های جهانی مختلفی از سوی نهادها و سازمان‌های بین‌المللی همچون دیده‌بان حقوق بشر، سازمان بهداشت جهانی، کمیته بین‌المللی صلیب سرخ، سازمان ملل و غیره در تقبیح این اعمال بوده‌ایم. عنایت به اساسنامه دیوان کیفری بین‌المللی و تطابق اعمال ارتكابی از سوی ائتلاف به رهبری عربستان سعودی با اساسنامه دیوان کیفری بین‌المللی، وقوع جرائم جنگی را از سوی این ائتلاف برجسته می‌کند. جرائمی همچون بمباران اماکن غیرنظامی همچون ساختمان‌های مسکونی، بیمارستان‌ها و مدارس و همچنین کشتار مکرر افراد غیرنظامی در طی بمباران شهرها و روستا و همچنین استفاده از سلاح‌های خوشه‌ای که فاقد قدرت تفکیک بین اهداف نظامی و غیرنظامی است، نمونه‌هایی از جرائمی است که طبق ماده ۸ اساسنامه دیوان، در صلاحیت دیوان کیفری بین‌المللی قرار می‌گیرد.

با عنایت به اینکه عربستان سعودی و یمن عضو دیوان کیفری بین‌المللی نیستند، دیوان برای رسیدگی به این جرائم ارتكابی در جنگ یمن، دچار چالش‌هایی می‌شود که بعلت وجود همپیمانان عربستان سعودی،

بعنوان عضو دارای وتو در شورای امنیت، امکان ارجاع پیگیری این قضیه از سوی شورای امنیت را نیز با تردید مواجه می‌سازد که البته نیاز به پژوهش جداگانه‌ای را می‌طلبد. در حال حاضر وجود افکار عمومی برای فشار به دولت‌ها جهت اعمال فشارهای سیاسی و اقتصادی به رهبران عربستان سعودی برای توقف این جرائم، به نظر بسیار ضروری می‌نماید.

فهرست منابع

فارسی:

- ۱- ضیائی بیگدلی، محمدرضا (۱۳۹۴). *حقوق بین‌الملل بشردوستانه*، ج ۳. تهران: انتشارات گنج دانش.
- ۲- پوربافرانی، حسن (۱۳۹۴). *حقوق جزای بین‌الملل*، تهران: انتشارات جنگل.

لاتین:

- 1- Dormann, kill and others (2003). *Element of war crimes under the Rome statute of the international criminal court: sources and commentary*, Cambridge university press, first published.
- 2- hashmi, sohail H & Lee, steven (2004). *Ethics and Weapons of Mass Destruction: Religious and Secular Perspectives*, Cambridge University Press.
- 3- Lafollette, hugh (2005). *the oxford handbook of practical ethics*; oxford handbooks online.
- 4- Thual, francois (2003). *geopolitics of Shiism*, tehran, vistar publications.
- 5- Triffterer, Olik (2008). *Commentary on the rome statute of the international criminal court: Observers' Notes, Article by Article*, C. H. Beck. Hart. Nomos, second edition.

Dusuments

- 1- Amnesty International (2009). *The Conflict in Gaza*.
- 2- Rome Statute of the International Criminal Court, (1998).
- 3- Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949.

Other

- 1- www.worldometers.info
- 2- www.amnesty.org
- 3- www.icrc.org
- 4- nreliefweb.int
- 5- www.amnesty.org
- 6- www.emro.who.int

- 7- reliefweb.int
- 8- www.un.org
- 9- www.msf.org
- 10- www.icrc.org
- 11- www.hrw.org
- 12- www.stopclustermunitions.org
- 13- www.unog.ch

